

УДК 636.2.034.082(477)

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ

М. І. БАЩЕНКО¹, М. В. ГЛАДІЙ¹, Ю. Ф. МЕЛЬНИК², М. Я. ЄФІМЕНКО²,
А. П. КРУГЛЯК², Ю. П. ПОЛУПАН², Л. В. ВИШНЕВСЬКИЙ², О. Д. БІРЮКОВА²,
О. В. КРУГЛЯК², С. В. КУЗЕБНИЙ², С. В. ПРИЙМА²

¹Національна академія аграрних наук України (Київ, Україна)

²Інститут розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН (Чубинське, Україна)

irgt@online.ua

Проаналізовано стан розвитку молочного скотарства в Україні за період 2011–2016 років. Визначені тенденції змін поголів'я худоби, обсяги виробництва молока залежно від регіонів, форм організації, порідної належності, селекційно-племінної роботи, вплив генетичних та паратипових чинників на показники розвитку галузі.

Запропоновано концепцію напрямів, шляхи і методи реформування молочного скотарства на період до 2025 року. Прогнозовано обсяги виробництва молока і молочних продуктів, розроблена програма їх досягнення.

Ключові слова: молочне скотарство, порода, відтворювальна здатність, жива маса, середньодобові прирости

STATE AND PERSPECTIVES DEVELOPMENT OF DAIRY CATTLE OF THE UKRAINE

M. I. Baschenko¹, M. V. Gladyy¹, Yu. F. Melnyk², M. Ya. Efimenko², A. P. Kruhlyak²,
Yu. P. Polupan², L. V. Vyshnevskiy², O. D. Birukova², O. V. Kruglyak², S. V. Kuzebniy²,
S. V. Priyma²

¹National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

²Institute of Animal Breeding and Genetics nd. a. M.V.Zubets NAAS (Chubynske, Ukraine)

The state of dairy cattle of the Ukraine at the period 2011–2016 years has been analyzed. The trends of the dynamics live-stock, volumes of milk production, depending on the regions, organization forms, breeds, level of selection work and correlations between genetic and environment and indication of branch development have been determined.

Directions conception, courses and methods of the dairy cattle reformation up to 2025 year have been proposed. The volumes of milk and milk products producing have been predicted, the program of their achievement has been elaborated.

Keywords: average day grows, breed, dairy cattle, fertility, grows intensity, lining weight

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МОЛОЧНОГО СКОТОВОДСТВА УКРАИНЫ

М. И. Башченко¹, М. В. Гладий¹, Ю. Ф. Мельник², М. Я. Ефименко², А. П. Кругляк²,
Ю. П. Полупан², Л. В. Вишневский², О. Д. Бирюкова², О. В. Кругляк², С. В. Кузевный²,
С. В. Прийма²

© М. І. БАЩЕНКО, М. В. ГЛАДІЙ, Ю. Ф. МЕЛЬНИК, М. Я. ЄФІМЕНКО,
А. П. КРУГЛЯК, Ю. П. ПОЛУПАН, Л. В. ВИШНЕВСЬКИЙ, О. Д. БІРЮКОВА,
О. В. КРУГЛЯК, С. В. КУЗЕБНИЙ, С. В. ПРИЙМА, 2017

¹ *Национальная академия аграрных наук Украины (Киев, Украина)*

² *Институт разведения и генетики животных имени М.В.Зубца НААН (Чубинское, Украина)*

Проанализировано состояние развития молочного скотоводства в Украине за период 2011–2016 годов. Определены тенденции изменений поголовья скота, объемы производства молока в зависимости от регионов, форм организации, породной принадлежности, селекционно-племенной работы, влияние генетических и паратипических факторов на показатели развития отрасли.

Предложена концепция направлений, пути и методы реформирования молочного скотоводства на период до 2025 года, спрогнозированы объемы производства молока и молочных продуктов, разработана программа их достижения.

Ключевые слова: **молочное скотоводство, порода, воспроизводительная способность, живой вес, среднесуточные привесы**

Вступ. Подальший розвиток галузі молочного скотарства, як основної складової всього тваринництва, потребує наукового обґрунтування необхідності пріоритетного розвитку зонального виробництва його продукції на основі розширення великих інвестиційно-привабливих товаровиробників, які мають передумови для досягнення більш високої продуктивності корів із залученням фермерських, господарств населення та інших товаровиробників.

Аналіз розміщення поголів'я молочної худоби, його концентрації, організаційних форм виробництва молока свідчить про значні відмінності між регіонами, як за чисельністю дійного стада, так і об'ємами виробництва молока. Найбільша концентрація поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах спостерігається у північних та центральних областях, зокрема Полтавській, Черкаській, Сумській, Чернігівській, Хмельницькій.

Великі сільськогосподарські підприємства економічно ефективніші за дрібні, однак саме останні протягом 2010–2016 рр. все ще переважали у загальній кількості сільськогосподарських підприємств – понад 50% [1].

Для прийняття вмотивованих управлінських рішень важливим є аналіз динаміки розвитку галузі впродовж останніх років. За даними М. І. Башенка зі співавторами [2] за 2000–2010 рр. поголів'я корів молочних і молочно-м'ясних порід скоротилось майже удвічі (від 5431 тис. гол. у 2000 р. до 2736,5 тис. гол. у 2010 р.), а у сільськогосподарських підприємствах і фермерських господарствах – у чотири рази (відповідно з 2475 до 604,6 тис. гол.). Попри одночасне зростання на 71,6% середнього надою корів (від 2359 кг – 2000 р. до 4049 кг – 2009 р.), валове виробництво молока, після деякого зростання до 2005 року у 2009 році, скоротилось порівняно з 2001 на 13,5%. Автори вважають, що це спричинено зниженням купівельної спроможності населення, випереджаючим (порівняно із зростанням закупівельної ціни за молоко) ростом цін на енергоносії, паливно-мастильні матеріали та інші засоби виробництва. За практичної відсутності державної фінансової підтримки в умовах кризи це зумовило зниження рентабельності, отже бізнесової привабливості молочного скотарства.

Мета роботи – проаналізувати стан та розробити концепцію реформування молочного скотарства на період до 2025 року.

Матеріали та методи досліджень. Дослідження проводились на племінній частині поголів'я корів спеціалізованих молочних порід великої рогатої худоби України на основі аналізу даних Державного племінного реєстру за 2011–2016 роки та звітів про результати бонітування великої рогатої худоби за 2016 рік.

Результати досліджень. Тенденція у динаміці поголів'я молочної худоби продовжилась і у наступні п'ять років. Чисельність корів української чорно-рябої молочної породи станом на 01.01.2016 року в підконтрольних стадах зменшилась до 68181 або на 11217 голів, української червоно-рябої молочної – на 8677, а української червоної молочної – на 4110 голів. При цьому валове виробництво молока збільшилось з 2216,6 т у 2010 році до 2705,6 т у 2016 році. Слід підкреслити, що збільшення виробництва молока відбулося лише у

сільськогосподарських підприємствах за рахунок зростання продуктивності корів з 3975 кг у 2010 році до 5643 кг у 2016 році, тобто майже удвічі.

Аналіз структури виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах свідчить про поступове нарощування великими господарствами обсягів виробництва, що є позитивною тенденцією з точки зору якості молока, економічної ефективності його виробництва, їхнього розвитку як більш інвестиційно привабливих.

Об'єми виробництва молока коливаються по областях. У 2016 році найбільші обсяги виробництва молока відзначено у Полтавській, Черкаській, Київській, Сумській, Харківській, Хмельницькій областях. Такі показники досягнуто, в основному, за рахунок сільськогосподарських підприємств.

Важливим фактором зростання обсягів виробництва молока є порідна належність поголів'я корів. Динаміку порідного складу молочної худоби за відсутності порідного перепису та обліку можна оцінити лише за матеріалами держплемреєстру активної частини поголів'я (табл. 1, 2).

1. Порідний склад племінного поголів'я великої рогатої худоби молочних та молочно-м'ясних порід станом на 01.01.2011 року

Порода	Число стад	Поголів'я корів	Продуктивність (за результатами бонітування)				Вихід телят
			пробонітовано корів	надій, кг	вміст у молоці, кг		
					жиру	білка	
Українська чорно-ряба молочна	255	79398	63516	5259	195	169	78
Українська червоно-ряба молочна	120	34017	27173	5430	203	177	83
Голштинська	33	15249	12017	7211	278	245	70
Українська червона молочна	35	10599	8362	4811	186	157	78
Червона степова	19	4527	3574	3862	151	131	87
Симентальська	35	6156	5252	4953	187	152	75
Червона польська	4	575	430	3884	150	122	66
Айрширська	2	482	324	5482	210	171	64
Англєрська	3	333	218	4305	183	136	65
Лебединська	6	1225	1066	3872	151	120	86
Бура карпатська	4	270	232	2350	99		64
Швіцька	1	100	85	2987	118	98	87
Українська бура молочна	4	479	374	5324	209	164	74
Білоголова українська	1	190	179	3456	131		90
Пінцгау	1	38	38	3400	130	112	89
Усього	523	153638	122840	5367	201	176	80

2. Порідний склад племінного поголів'я великої рогатої худоби молочних та молочно-м'ясних порід станом на 01.01.2017 року

Порода	Число стад	Поголів'я корів	Продуктивність (за результатами бонітування)				Вихід телят
			пробонітовано корів	надій, кг	вміст у молоці, кг		
					жиру	білка	
Українська чорно-ряба молочна	205	68181	52606	6613	245	216	81
Українська червоно-ряба молочна	82	25340	18814	6357	239	207	80
Голштинська	40	18467	13368	8160	314	265	75
Українська червона молочна	27	6489	5117	5963	231	196	81
Червона степова	8	1642	1377	4271	166	139	87
Симентальська	25	4916	4091	5959	233	190	89
Червона польська	1	136	55	3287	131	110	89
Айрширська	2	523	386	6326	241	192	67
Англєрська	3	251	205	4247	191	137	77
Лебединська	4	713	689	5350	210	171	94
Швіцька	2	1101	844	8256	331	272	58
Українська бура молочна	2	170	154	4334	174	141	82
Білоголова українська	1	300	249	4988	190		86
Усього	402	128229	97955	6670	251	218	80

За останні 5 років загальне поголів'я племінних корів скоротилось зі 153,6 тис. голів до 128,2 тис., тобто на 12%. Скорочення поголів'я корів стосується усіх порід, та найбільше воно відбулось у червоній молочній породі (16,3%).

Надій корів племінних стад нових вітчизняних порід зріс у всіх породах і склав в українській чорно-рябій молочній породі (за даними бонітування 2016 року) 6613 кг за вмісту в молоці 3,70% жиру і 3,27% білка, в українській червоно-рябій молочній – відповідно 6357 кг, 3,76% та 3,26%, в українській червоній молочній – 5963 кг 3,87% і 3,29% (табл. 3).

3. Динаміка поголів'я та показників молочної продуктивності корів молочних порід у племінних підприємствах за період 2011–2016 років

Рік	Число стад	Поголів'я корів	Продуктивність (за результатами бонітування)					
			пробонітовано корів	надій, кг	вихід, кг		вміст у молоці, %	
					жиру	білка	жиру	білка
Українська чорно-ряба молочна								
2011	221	75535	60292	5493	204,7	178,3	3,73	3,24
2012	206	67439	54122	5805	214,8	188,5	3,70	3,24
2013	184	62690	49814	6008	223,1	197,0	3,71	3,27
2014	195	69665	54888	6222	231,1	203,2	3,71	3,26
2015	184	69896	55756	6377	235,3	208,7	3,69	3,27
2016	182	68778	53071	6606	245,1	216,1	3,71	3,27
Українська червоно-ряба молочна								
2011	107	31920	25751	5588	210,5	182,2	3,77	3,26
2012	98	30873	23964	6093	231,1	197,8	3,79	3,24
2013	80	26432	21195	6091	232,2	200,3	3,82	3,28
2014	85	27860	21656	6232	234,7	202,4	3,78	3,24
2015	78	26306	20404	6370	242,2	207,9	3,80	3,26
2016	76	25528	18952	6359	238,8	206,4	3,76	3,24
Українська червона молочна								
2011	29	9309	7199	5073	194,0	161,5	3,82	3,18
2012	29	9040	6641	5381	207,2	175,5	3,85	3,20
2013	22	6665	4902	5837	225,1	189,2	3,85	3,24
2014	19	6334	4688	5971	232,4	193,9	3,88	3,24
2015	19	6598	4924	5778	225,3	188,6	3,89	3,26
2016	19	6489	5117	5963	230,9	196,2	3,85	3,28

Підсумовуючи наведені показники, слід відзначити вкрай недостатню кількість корів активної частини в популяціях усіх вітчизняних порід, що значно ускладнює відновлення системи селекції та випробування плідників, що є найактуальнішою проблемою для науковців та практичних селекціонерів.

Не менш важливою проблемою розвитку молочного скотарства в Україні є низький рівень відтворення тварин на тлі зниження чисельності поголів'я і зростання його продуктивності. Це підтверджується низьким виходом телят у господарствах різних категорій. Так за 2016 рік за даними статистики він склав 70 телят на 100 корів.

Одним із факторів зниження виходу телят є природний біологічний антагонізм удою і відтворювальної здатності корів. Зростання удою корів у племінних стадах зі збільшенням спадковості голштинської породи призвело до зниження виходу телят на 100 корів до 68,7 голів (2010 р.). Це є також фактором короткої тривалості продуктивного використання корів (табл. 4).

Ця тенденція продовжувалась у більшості новостворених вітчизняних породах. Так, у тварин української чорно-рябої молочної породи вихід телят на 100 корів зменшився з 80,3 у 2011 році до 76,9 голів у 2016, в червоно-рябій молочній – відповідно з 80,9 до 79,1 голів. В українській червоній молочній, де частка спадковості голштинської породи дещо нижча порівняно з першими двома, вихід телят практично не змінився.

Тривалість сервіс-періоду у тварин української чорно-рябої молочної породи збільшилась зі 100 днів у 2011 році до 105 днів у 2016 році, в українській червоно-рябої молочної

відповідно за цей період з 90,5 до 114,5 днів, в української червоної молочної з 103,7 до 123,0 днів. В окремих стадах, в залежності від наведеного фактора (спадковість голштинів), вона сягнула до 200 днів, а у чистопорідних стадах голштинської породи до 134,7–142 днів.

4. Динаміка відтворювальної здатності та тривалість господарського використання корів плеїмінної частини поголів'я молочних порід

Рік	Поголів'я корів	Відтворювальна здатність		Тривалість господарського використання, лактацій
		тривалість сервіс-періоду, днів	вихід телят на 100 корів	
Українська чорно-ряба молочно				
2011	60292	100,0	80,3	
2012	54122	109,0	76,9	
2013	49814	106,0	81,5	
2014	54888	103,0	85,4	
2015	55756	108,0	83,2	
2016	53071	109,0	76,9	2,82
Українська червоно-ряба молочно				
2011	25751	99,5	80,9	
2012	23964	109,0	81,5	
2013	21195	110,1	83,5	
2014	21656	111,0	78,3	
2015	20404	112,0	78,8	
2016	18952	114,5	79,1	2,88
Українська червона молочно				
2011	7199	103,7	79,4	
2012	6641	99,3	82,7	
2013	4902	100,1	81,9	
2014	4688	103,0	81,1	
2015	4924	104,3	79,0	
2016	5117	123,0	80,6	2,49
Голштинська				
2011	6490	119,0	74,9	
2012	9060	131,4	72,2	
2013	6603	134,8	83,0	
2014	12900	142,0	84,0	
2015	13189	142,0	67,6	
2016	13368	134,7	73,9	2,25

Тривалість продуктивного використання має зворотну тенденцію. У новостворених вітчизняних порід вона продовжується до 3–4 лактацій, у голштинів – до 1,8–2,0 лактацій.

Спеціалісти відзначають також такі фактори зниження відтворювальної здатності, як післятотельні ускладнення (ендометрити, субінолюція матки та порушення функції яєчників), які зумовлені зниженням професійного рівня техніків (операторів) зі штучного осіменіння корів і телиць. Тому кадрове питання (підготовка, атестація, та переатестація їх) є ключовим для більшості господарств.

Рівень вирощування телиць є основним паратиповим чинником, що впливає на формування їхніх продуктивних ознак.

За даними Ю. Ф. Мельника зі співавторами [3], рівень молочної продуктивності корів-первісток української червоно-рябої молочної породи залежить від інтенсивності росту телиць (табл. 5).

5. Залежність рівня молочної продуктивності корів від інтенсивності вирощування молодняку

Група корів за надоєм, кг	Ураховано корів	Середній надій, кг	Середньодобовий приріст маси (г) у віці (місяців):				
			0–6	6–12	12–18	0–12	0–18
до 4000	51	3400	838	627	649	733	704
4001-5000	85	4533	869	689	614	779	724
понад 5001	206	5922	866	707	563	787	712

За даними авторів рівень вирощування телиць за період від народження до 18 місяців був високим (середньодобові прирости живої маси в межах 704–724 г), що забезпечило досягнення у віці 18 місяців живої маси 417–428 кг. Авторами встановлено, що вища інтенсивність росту живої маси телиць в період від народження до 6 місяців (800–900 г) і, особливо, за весь перший рік життя (780–800 г) є необхідною умовою формування високої молочної продуктивності тварин.

Інтенсивність вирощування племінних телиць і нетелей не повною мірою відповідає вимогам стандарту вітчизняних молочних порід за їхньою живою масою. Із пробонітованих 2016 року 33498 телиць лише у 45,7–71,5% голів середня жива маса в 6 місяців відповідає стандарту порід (табл. 6), в 12 місяців – 61,1–82,1 і у 18 місячному віці – 63,1–73,9%.

6. Рівень вирощування молодяку молочних порід у племінних підприємствах України станом на 01.01.2017 року

Число стад	Вік телиць, міс.	Число телиць, гол.		Жива маса, кг	Середньодобовий приріст, г
		всього	в т. ч. вище стандарту породи		
<i>українська чорно-ряба молочна</i>					
145	6	19779	12229	179,4	809,8
ліміти				139 – 260	594 – 1000
	12	18956	13103	299,1	731,8
				237 – 380	553 – 966
	18	15291	10599	397,3	667,8
				333 – 480	548 – 819
<i>українська червоно-ряба молочна</i>					
66	6	11337	5182	175,0	781,4
ліміти				139 – 260	570 – 1000
	12	8750	5346	297,3	726,0
				237 – 350	553 – 863
	18	6531	4121	405,7	683,2
				333 – 562	526 – 963
<i>українська червона молочна</i>					
14	6	2338	1696	170,0	765,0
ліміти				150 – 185	655 – 1000
	12	2054	1578	289,3	710,4
				258 – 314	625 – 772
	18	1398	1033	387,4	653,4
				340 – 460	563 – 782

У деяких племінних господарствах середньодобові прирости телиць у 6–12-місячному віці, в період формування організму, становлять 550–625 г. Як правило, в таких господарствах не досягають високого рівня молочної продуктивності.

В більшості державних підприємств дослідних господарств НААН число телиць, жива маса яких перевищує стандарт порід за живою масою телиць і нетелей, сягає 86–100%. Серед них ДП ДГ «Елітне» Кіровоградської, ДП ДГ «Христинівське» і «Нива» Черкаської, ДП ДГ «Гонтарівка» Харківської та інші (табл. 7).

Надій за останню закінчену лактацію корів цих дослідних господарств перевищив семитисячний рубіж (табл. 8).

Обов'язковими передумовами подальшого селекційного поліпшення молочної худоби в Україні мають стати наступні:

- відродження національної системи селекції, що відповідає кращим зразкам її організації у європейських країнах;
- основою вітчизняного молочного скотарства мають стати створені вітчизняні молочні породи, які відповідають умовам їх розведення та якості продукції за комплексом ознак;
- внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті

ті, спрямувавши їх на реалізацію програми селекції у тваринництві, яка затверджена Кабінетом Міністрів України.

7. Рівень вирощування і запліднюваність телиць у племінних господарствах НААН (станом на 01.01.2017)

Показник	Ураховано телиць	З них (%) з живою масою вище стандарту породи у віці, місяців:			Запліднилось телиць (%) у віці до 18 місяців, %
		6	12	18	
Українська чорно-ряба молочна					
Стандарт породи за живою масою телиць, кг	–	170	266	380	–
Число телиць вище стандарту породи	368	62,2	69,1	69,3	47,0
Племінні підприємства НААН					
ДП ДГ «Елітне», Кіровоградської	417	100	100	100	85,4
ДП ДГ «Степне», Полтавської	363	66	66	66	78,1
ДП ДГ «Ямниця», Івано-Франківської	100	100	100	100	80,0
ДП ДГ «Асканійське», Херсонської	549			76,0	83,0
Дп ДГ «Гонтарівка», Харківської	348	75	89,3	86,3	60,9
Українська червоно-ряба молочна					
Стандарт породи за живою масою, кг	-	175	288	385	-
Телиць вище стандарту породи, %	56,4	45,3	61,0	63,1	45,0
ДП ДГ «Христинівське», Черкаської	789	100	100	100	60,1
ДП ДГ «Нива», Черкаської	427	100	45,3	48,0	34

8. Молочна продуктивність корів кращих дослідних господарств НААН за 2016 рік

Господарство, область	Поголів'я корів	Надій, кг	Вміст у молоці, %:		Тривалість господарського використання, лактацій
			жиру	білка	
ДП ДГ «Елітне» Кіровоградська	201	8016	3,96	3,15	2,60
ДП ДГ «Степне» Полтавська	350	7643	3,70	3,40	2,64
ДП ДГ «Ямниця» Івано-Франківська	97	7510	3,70	3,20	3,22
ДП ДГ «Асканійське» Херсонська	329	7281	3,90	3,10	3,95
ДП ДГ «Христинівське» Черкаська	252	6959	3,70	3,10	3,20
ДП ДГ «Гонтарівка» Харківська	373	6790	4,10	3,30	3,36
ДП ДГ «Нива» Черкаська	330	6514	3,70	3,20	3,24

Висновки. 1. Тенденції структури виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами різних форм власності засвідчують поступове нарощування обсягів його виробництва великими господарствами, що є позитивним з точки зору якості молока, економічної ефективності його виробництва, їхнього розвитку як більш інвестиційно привабливих. Прикладом цієї тенденції є Полтавська, Черкаська, Київська, Сумська, Харківська та Хмельницька області, які збільшили виробництво молока саме за рахунок великих підприємств.

2. Основу вітчизняного тваринництва становлять створені нові молочні породи, які за генетичним потенціалом знаходяться на рівні кращих європейських аналогів, а за якістю молока, плодючістю, тривалістю продуктивного використання переважають їх. Про це свідчить досвід їх експлуатації низкою потужних промислових підприємств України. Середня молочна продуктивність корів у промислових підприємствах зросла майже у два рази (з 2941 кг у 1991 році до 5658 кг – у 2016).

3. Системну роботу з вітчизняними породами – оцінку і реєстрацію даних про продуктивність тварин в селекційних базах даних, оцінку племінної цінності плідників за власною продуктивністю і якістю потомків замінено дедалі більше зростаючим імпортом і використанням генетичних ресурсів зарубіжної селекції. Це здійснюється безсистемно і безконтрольно на розсуд власників племінних та сільськогосподарських підприємств. Це призводить до завезення в країну і розповсюдження тварин з генетичними аномаліями та формування у молочному скотарстві голштинської монопороди, яку намагаються розводити навіть у несприятливих для неї умовах. Наслідком є зниження конкурентоспроможності за окремими ознаками (зокрема удій) вітчизняних племінних ресурсів порівняно із зарубіжними.

4. Факторами, що негативно впливають на ефективність селекції у молочному скотарстві

тві є також низький рівень відтворення тварин на фоні зниження чисельності поголів'я і зростання його продуктивності. Це підтверджується зниженням виходу телят у господарствах різних форм власності (70 телят на 100 корів за 2016 рік). Збільшення частки спадковості голштинської породи (подекуди до 100%) призвело до зниження виходу телят до 68 голів на 100 корів (2010 р.). Це є також фактором скорочення тривалості продуктивного використання корів (у тварин вітчизняних порід вона триває 3–4, у голштинів – 1,8–2,0 лактації).

5. Рівень вирощування телиць є одним із проблемних факторів, що впливають на формування їхньої майбутньої молочної продуктивності. Інтенсивність росту телиць в різних підприємствах не однакова і коливається у досить великих межах. За даними ряду авторів, навіть у племінних господарствах на час запліднення телиць (18 місяців) жива маса у 30% тварин не досягає вимог стандарту всіх трьох основних молочних порід (українських чорно-рябої, червоно-рябої та червоної молочних).

6. Основними напрямками розвитку молочного скотарства до 2025 року є зосередження уваги на розширенні виробництва молока у великих господарствах, що є позитивним з точки зору застосування сучасних інтенсивних технологій, економічної ефективності його виробництва, привабливості вкладання інвестицій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Аналітичні дослідження показників продуктивності у галузі тваринництва особистих селянських господарств за 2015 рік / І. М. Демчак, Д. М. Микитюк, І. В. Свиноус, О. М. Варченко, В. М. Голик, О. Л. Чижевський, Г. В. Мартиненко, О. П. Сидорук, А. В. Підгорний, В. А. Биба, В. І. Радько, О. В. Карман, М. І. Ібатулін, Г. В. Трофімова. – К., 2016. – 83 с.

2. Башенко, М. І. Стан і перспективи порідного удосконалення молочного скотарства і відновлення системи селекції бугаїв / М. І. Башенко, Ю. П. Полупан, С. Ю. Рубан, І. В. Базишина // Розведення і генетика тварин. – К. : 2012. – Вип. 46. – С. 79–83.

3. Мельник, Ю. Ф. Залежність продуктивності худоби української червоно-рябої молочної породи від спадкових і паратипових факторів : автореф. дис. ... канд. с.-г. наук ; 06.02.01 – розведення і селекція тварин / Ю. Ф. Мельник. – Чубинське, Київської обл., 2000. – 19 с.

4. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2014 рік. – Режим доступу: [www / URL: http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr](http://www.animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr) – 10.09.2017 р. – Загол. з екрана.

5. Звіт про результати бонітування великої рогатої худоби молочних і молочно-м'ясних порід за період 2016–2017 рр. української чорно-рябої молочної, червоно-рябої молочної, української червоної та голштинської порід. – К., 2016.

REFERENCES

1. Demchak, I. M., D. M. Nikitiuk, I. V. Swinous, A. M. Varchenko, V. M. Golyk, A. L. Chizhevsky, G. V. Martynenko, A. P. Sidoruk, A. V. Podgorny, V. A. Biba, V. I. Radko, A. V. Karman, M. I. Ibatullin, and G. V. Trofimova. 2016. *Analitychni doslidzhennya pokaznykiv produktyvnosti u haluzi tvarynnytstva osobystykh selyans'kykh hospodarstv za 2015 rik – Analytical studies of productivity indicators in the field of animal husbandry of private peasant farms for 2015*. Kyiv, 83 (in Ukrainian).

2. Baschenko, M. I., Yu. P. Polupan, S. Yu. Ruban, and I. S. Bazishina. 2012. Stan i perspektyvy poridnoho udoskonalennya molochnoho skotarstva i vidnovlennya systemy selektsiyi buhayiv – State and prospects of breeding improvement of dairy cattle breeding and restoration of the system of breeding of bulls. – *Breeding and genetics of animals – Rozvedennya i henetyka tvaryn*. 46:79–83 (in Ukrainian).

3. Melnyk, Yu. F. 2000. *Zalezhnist' produktyvnosti khudoby ukrayins'koyi chervono-ryaboyi molochnoyi porody vid spadkovykh i paratypovykh faktoriv – Dependence of productivity of livestock of Ukrainian red-and-white milk from hereditary and paratyphoid factors* : avtoref. dys. ... kand. s.-h. nauk ; 06.02.01 – Rozvedennya i selektsiya tvaryn – author's abstract. dis ...

candidate. s.-g. sciences ; 06.02.01 – selektion and breeding of animals. – Chubinske : 19 (in Ukrainian).

4. *Derzhavnyy reyestr sub"yektiv plemynnoyi spravy u tvarynnystvvi za 2016 rik – The State Register of pedigree business animal husbandry in 2016.* – [Electronic resource] – Access mode : www / URL: <http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr> – 10.09.2017 y. – Dividers. from the screen (in Ukrainian).

5. *Zvit pro rezul'taty bonitivannya velykoyi rohatoyi khudoby molochnykh i molochno-m'yasnykh porid za period 2016–2017 rr. ukrayins'koyi chorno-ryaboyi molochnoyi, chervono-ryaboyi molochnoyi, ukrayins'koyi chervonoyi molochnoyi ta holshtyns'koyi porid – Report on the results of value cattle of dairy and dairy-meat breeds for the period 2016–2017 y. Ukrainian black-and-white dairy, red and white dairy, Ukrainian red dairy and Holstein breeds.* Kyiv (in Ukrainian).

УДК 338.512:636.2.034:082(477)

КРИТЕРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ НЕПРОДУКТИВНИХ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ МОЛОЧНОГО НАПРЯМКУ ПРОДУКТИВНОСТІ

М. В. ГЛАДІЙ, О. В. КРУГЛЯК, І. С. МАРТИНЮК

Інститут розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН (Чубинське, Україна)
irgtnaandpdg@ukr.net

До критеріїв економічної оцінки непродуктивних витрат на утримання великої рогатої худоби молочного напрямку продуктивності віднесено інноваційні, виробничі, ринкові, соціальні, екологічні. Наразі в структурі витрат на виробництво молока та живої маси великої рогатої худоби найбільшу питому вагу становлять витрати на корми та оплату праці. До непродуктивних витрат на утримання великої рогатої худоби молочного напрямку продуктивності віднесено втрати від незбалансованої годівлі, зниження генетичного потенціалу, подовження тривалості міжотельного періоду, скорочення тривалості господарського використання корів, низької якості молока та нееквівалентних цін його реалізації.

Ключові слова: непродуктивні витрати, молочне скотарство, годівля, оплата праці, реалізаційна ціна, прибуток

CRITERIA FOR ECONOMIC EVALUATION UNPRODUCTIVE COSTS FOR DAIRY CATTLE MAINTENANCE

M. V. Hladiy, O. V. Kruglyak, I. S. Martynyuk

Institute of Animal Breeding and Genetics nd. a. M.V.Zubets of NAAS (Chubynske, Ukraine)

The criteria for economic evaluation unproductive costs for dairy cattle maintenance are innovation, production, market, social and ecological. At present, feed and livestock costs account for the largest share of milk and livestock production costs. Unproductive costs for dairy cattle maintenance include losses from unbalanced feeding, reduced genetic potential, prolongation of the interotional period, shortening the duration of economic use of cows, low milk quality and non-equivalent milk sales prices.

Keywords: unproductive costs, dairy cattle breeding, feeding, wages, selling price, profit